

ALGEMEEN

W. Verbeke, e. a., ed., *Serta devota. In memoriam Guillelmi Lourdaux, Pars posterior, Cultura mediaevalis* (Mediaevalia Lovaniensia, Series I, studia XXI; Leuven: Leuven university press, 1995, xviii + 494 blz., Bf2950,-, ISBN 90 6186 692 8).

De titel van deze bundel vertelt ons dat we hier met een deelstudie te maken hebben, maar niet gewoon met een tweede deel: dit heet een 'later'. Over aard en verschijningstijd van *hel pars prior*, dat naar alle waarschijnlijkheid ook wel zal bestaan, biedt dit boek geen enkele informatie. Sterker nog: de hier gegeven levensschets van de Leuvense hoogleraar Willem Lourdaux en zijn publicatielijst wekken de indruk dat hem niet eerder een bloemenkrans (*serta*) is geworden. Het is kennelijk de bedoeling geweest dit latere deel geheel op zichzelf te laten staan, wellicht ook omdat het in de volle zin een *laat* huldeblijk mag heten: Lourdaux is al in 1988 overleden. Die lange tussentijd doet natuurlijk aan de waarde van deze bundel niets af, maar verklaart misschien enkele van de eigenaardigheden die we verderop zullen noteren.

Willem Lourdaux (1923-1988) heeft meer dan dertig jaar de Leuvense universiteit, zijn eigen alma mater, gediend; sinds 1968 als gewoon hoogleraar in de geschiedenis. Het terrein van zijn wetenschappelijke voorkeur was specifiek: de Moderne Devotie. Lourdaux was mediëvist en in hoge mate specialist: hij heeft alleen op het genoemde veld gepubliceerd, en zich daarbinnen nog weer duidelijk toegespitst op het intellectuele leven van de devoten, dat hij met name in de Leuvense vestiging Sint-Maartensdal bestudeerde. Daar hij bovendien, zoals Jean Goossens in het levensbericht meldt, een bezielend docent was, zou men in deze bundel enige 'devotionele weerklank' verwachten. Die valt evenwel nauwelijks te beluisteren: de argeloze lezer die in de titel *serta devota* een toespeling op Lourdaux' specifieke onderzoeksveld vermoedde ziet na één blik op de inhoud dat hier geen samenbindende krachten aan het werk zijn geweest. De enige structuur die de redactie (collega's en naaste medewerkers van Lourdaux) in de flagrante diversiteit heeft aangebracht is een rubricering in vieren: *historica*, *codicologica*, *philologica* en *spiritualia*. Maar onder dergelijke hoofden is natuurlijk nog alles mogelijk, en dat 'alles' heeft hier nauwelijks met de Moderne Devotie van doen. Nu is het uiteraard ook geen vereiste dat een huldigingsbundel de gehuldigde representeert, in welke afgezwakte vorm dan ook, maar hier is ieder ijkpunt zoek.

Deze bespreking verschijnt in een historisch tijdschrift, en dit wettigt, hoop ik, concentratie op het hoofdstuk *historica*. Dat betekent uiteraard geen depreciatie van de opstellen onder de andere drie genoemde hoofden (het zijn er telkens drie); bovendien had een aantal daarvan evengoed onder de historische noemer kunnen figureren. Maar omdat de *BMGN* ons sinds kort van complete bibliografische overzichten voorziet kan een recensent zich van de plicht tot volledige opsomming van bundel-inhouden ontslagen achten. Zelfs van de zeven opstellen die *historica* heten, zullen de volledige titels hier ongenoemd blijven: de nadruk valt op inhoud en vooral op onderlinge verschillen in aanpak en beoogd publiek. Er is hier namelijk met wijd uiteenlopende bedoelingen gewerkt. Twee van de bijdragen, die van Jos Vaesen over Sulpicius Severus en die van Mare Camier over een hervormingspoging van het Ieperse kapittel rond 1100, zijn van het type 'kort gelegenheidsstuk'; beide presenteren zij een overzichtelijke casus op bevattelijke wijze: Severus was geen Pelagiaan en bisschop Jan van Waasten wist via een 'juridisch hoogstandje' zijn kapittel van door hemzelf niet-gewenste geestelijken te zuiveren. Ook het opstel van Guido Hendrix over de zeventiende-eeuwse Gentse cisterciënzerin Victoria Boele had in deze categorie kunnen vallen, als het zich in zijn vraagstelling boven de te uitvoerig weergegeven archiefstukken (de ondertitel noemt het geval terecht een 'Vatikaans-Gentse

puzzel') had kunnen uitwerken. Volstrekt onvergelykbaar met deze drie stukken zijn er twee die krachtens hun aard in een huldigingsbundel niet thuishoren: Van Mingroots voorlopige inventaris van de oorkonden van zeven Kamerijkse bisschoppen en Bousmars opsomming van passages die de Bourgondische geschiedschrijver Jacques du Clercq ontleende, voor de jaren 1448-1456, aan de kroniek van Jean Chartrier, monnik van Saint-Denis. Beide stukken presenteren eenvoudig *lijsten* die, hoe nuttig ook, alleen door onmiddellijke gebruikers geconsulteerd zullen worden, waarbij we dan mogen hopen dat die ze in deze *serta* zullen vinden. Zij vormen nuttige werkinstrumenten, die zich evenwel krachtens hun aard niet tot een leespubliek wenden. Eigenlijk huldigen ze ook niemand, ze zijn gewoon de neerslag van noeste vlijt die respect afdwingt maar ook een gevoel van spijt, omdat die neerslag niet op de juiste plaats lijkt te zijn gevallen.

Er blijven twee bijdragen over die wel het karakter van een huldigingsbijdrage bewaren maar tegelijk hoger mikken dan de eerder genoemde drie korte *case-studies*. Een artikel van Koendraad Bleukx stelt de vraag of de beruchte Zwarte Dood van 1348-1349 in Engeland dezelfde schade toebrengt als op het continent. Doordat de voornaamste bronnen, vooral passages uit contemporaine en iets latere kronieken, *in extenso* opgesomd worden heeft ook dit stuk iets van een inventarisatie, maar die dient hier tot oplossing van het gestelde probleem. Wel is de conclusie na dit alles wat mager: ook Engeland heeft de *pestilentia* gehad, en de ziekte kwam uit het Oosten. Hoeveel slachtoffers er vielen is echter al in de eigentijdse bronnen onduidelijk en wordt dit in latere verwerkingen alleen maar meer. Dat het ontbreken van medische traktaaten als reactie op de epidemie verbazend zou zijn lijkt me een misvatting van de auteur: de medische 'wetenschap' was toen en nog lang daarna een kennis van teksten, die praktisch los stond van de medische realiteit. Ook op andere punten blijkt een zekere vreemdheid tegenover de stof: zo'n lange inleiding over de aard van de pest is niet nodig, hiervoor bestaat overvloedige oude en recente literatuur (die overigens in de bijgevoegde bibliografie staat vermeld). Wat bedoelt de schrijver eigenlijk met een *real plague epidemic*? Er is een zekere discrepantie tussen de ambitie van dit stuk en de eigenlijke opbrengst.

Van zo'n discrepantie is totaal geen sprake in de laatste substantiële bijdrage die onder het hoofd *historica* valt. Jo Tollebeeks overzicht van de historiografie van het laatmiddeleeuwse jodendom in de Nederlanden (1800-1949)' is, eindelijk, een voorbeeldige inventarisatie: vanwege het dienende karakter valt die als zodanig niet op. Het opstel is zo evenwichtig en toegankelijk dat het een recensent gemakkelijk tot enthousiast navertellen kan verleiden. In zo'n geval kan die echter beter naar de bron verwijzen, hetgeen hier dan ook gebeurt.

Bunna Ebels-Hoving

1 'Schrijven vanuit betrokkenheid' is inmiddels herdrukt in JoTollebeek, *De ekster en de kooi*, 179-198.

J. G. Kampman, P. Brood, *De geschiedenis van Westerwolde, V, Bestuur en rechtspraak* (Groningen: Van Dijk & Foorthuis REGIO Projekt, Stichting Gebroeders Hesse fonds, 1995, 160 blz., f35,-, ISBN 90 5028 070 6).

Onder auspiciën van de Stichting Gebroeders Hesse fonds verschijnen sinds 1991 regelmatig nieuwe delen in de serie 'De geschiedenis van Westerwolde'. In het genoemde jaar kwam het eerste deel in deze reeks uit, gewijd aan de ontwikkeling van het Westerwoldse landschap'. Inmiddels is nu deel V verschenen, dat handelt over de geschiedenis van het bestuur en de rechtspraak in dit gebied, van de hand van Jacqueline Kampman, freelance historisch publiciste en Paul Brood, rijksarchivaris in de provincie Groningen.

Het beschrijven van de structuur van de bestuurlijke en rechterlijke organisatie van een land,